

УДК 343.53

I. Khar

SUBJECT OF CRIMES AGAINST THE AUTHORITY OF GOVERNMENT BODIES, LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES, AND ASSOCIATIONS OF CITIZENS AND CRIMES AGAINST JOURNALISTS

I.O. Харь

*кандидат юридичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»
м. Київ*

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН І ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ

Постановка проблеми. Питання, що стосуються суб'єкта злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і злочини проти журналістів, мають важливе значення для теорії кримінального права та правозастосовної діяльності правоохоронних органів і суду, тому з'ясування суб'єкта задекларованих нами злочинів на сьогодні є абсолютно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми суб'єкта злочинів, передбачених статтями 338–360 КК України, присвятили свої праці такі вчені, як: Л.В. Дорош, В.І. Осадчий, Г.Є. Болдарь, О.О. Дудоров, Н.О. Гуророва, Л.П. Брич, М.І. Мельник, П.П. Андрушко, В.А. Клименко, О.А. Чуваков, Д.І. Крупко та ін. Проте до цього часу ця проблема не знайшла свого належного вирішення.

Метою статті є дослідження суб'єкта злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і злочини проти журналістів.

Основні результати дослідження. Проблема суб'єкта злочину загалом, а також суб'єкта злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів має певний теоретичний і практичний багаж у науці кримінального права [1, с. 137–147; 2, с. 23–28; 3, с. 30; 4, с.58; 5, с. 3–4; 6, с. 4; 7, с. 130; 8, с. 1–28; 9, с. 1–318; 10, с. 1–36; 11, с. 1–304; 12, с. 82–84; 13, с. 130–141]. Питання про суб'єкт злочину протягом багатьох років було дискусійним у теорії криміналь-

ного права. Зазначимо, що і на сьогодні в ряді моментів, які характеризують цей елемент складу злочину, немає єдності поглядів серед теоретиків. Суб'єктом злочину кримінальне право визнає фізичну осудну особу (людину), яка досягла до моменту вчинення певного злочину віку, з якого особа, що вчинила суспільно небезпечне діяння, заборонене кримінальним законом, здатна понести за нього кримінальну відповідальність [14, с. 34; 15, с. 74]. Існує й таке визначення суб'єкта злочину: «це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального кодексу може настати кримінальна відповідальність» [16, с. 86; 17, с. 211].

Нам більше імпонує визначення суб'єкта злочину, яке запропоноване В.Я. Тацієм і В.К. Матвійчуком, оскільки з нього більш чітко визначається вік кримінальної відповідальності.

Історичний аналіз законодавчого підходу до розуміння цього елемента складу злочину дає підстави стверджувати, що вітчизняний кримінальний закон завжди визнавав суб'єктом злочину виключно людину, зокрема до 1 вересня 2014 року, коли вже і юридичну особу буде можна притягнути до кримінальної відповідальності за деякі кримінальні правопорушення. Необхідно зазначити, що вперше в КК України 2001 р. у ч. 1 ст. 18 дається законодавче визначення суб'єкта злочину: «Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого, відповідно до цього Кодексу, може настати кримінальна відповідальність» [18], також визначення спеціального суб'єкта сформульоване у ч. 2 ст. 18 КК України: «Спеціальним суб'єктом злочину є фізично осудна особа, що вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність за злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа» [18]. Відсутність будь-якої ознаки загального, а для спеціального — ознак спеціального суб'єкта злочину виключає склад конкретного злочинного діяння й застосування до особи покарання. Ці вимоги стосуються і суб'єктів злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів. Така значущість суб'єктів злочинів, передбачених статтями 338—360 КК України потребує належної уваги до його дослідження.

Ми у своєму дослідженні, керуючись запропонованою нами концепцією триланкової класифікації суб'єкта злочинів (поділлом суб'єктів злочинів по вертикалі на загальний суб'єкт, спеціальний суб'єкт і безпосередній суб'єкт злочинів, та маючи певні теоретичні підходи, перейдемо до дослідження суб'єкта злочинів, передбачених розділом XV Особливої частини КК України. У цьому контексті лише необхідно акцентувати увагу на тому, що кримінальна відповідальність настає тільки за наявності особи, яка вчинила конкретне суспільно небезпечне посягання, тобто наявність відповідного складу злочину [29, с. 217]. Проте без встановлення такого елемента конкретного складу злочину як його суб'єкт неможливий склад злочину як підстава кримінальної відповідальності. У науці кримінального права та нормах КК України така особа, як необхідний елемент складу злочину, називається суб'єктом злочину. У кримінально-правовій теорії суб'єкт злочину — це «особа, яка вчинила злочин і має сукупність ознак (властивостей), зазначених у кримінальному зако-

ні». Отже, суб'єкт злочину має три основні ознаки: 1) фізична особа; 2) осудність; 3) вік, з якого відповідно до КК України може настати кримінальна відповідальність.

Розглянемо суб'єкти цих злочинів окремо стосовно кожної із перерахованих вище статей чинного КК України.

Суб'єкт злочину наруга над державними символами (ст. 338 КК України). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 338 КК існують такі погляди: 1) В.І. Осадчий і С.С. Чернявський, а також О.А. Чуваков і Д.І. Крупко стверджують, що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа, який на момент вчинення злочину виповнилося 16 років [20, с. 778; 21, с. 697]; 2) Г.Є. Болдарь і О.О. Дудоров, а також Л.П. Брич і М.І. Мельник зазначають, що суб'єкт цього злочину загальний; 3) Л.В. Дорош і Н.О. Гуророва схильні до того, що суб'єктом цього злочину є будь-яка особа, якій виповнилося 16 років [24, с. 451].

Аналіз поглядів на суб'єкт злочинів, передбачених ст. 338 КК, дає нам можливість виокремити з них такі позитивні положення: 1) що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа; 2) це особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років. У той же час ці позитивні положення не вирішують проблему, що змушує нас запропонувати визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 338 КК: «Суб'єктом злочину наруга над державними символами є фізична осудна, приватна або неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років».

Суб'єкт злочину незаконне підняття Державного прапора України на річковому або морському судні (ст. 339 КК). З приводу суб'єкта злочину, передбаченого ст. 339 КК, існують такі погляди: 1) В.І. Осадчий і С.С. Чернявський а також П.П. Андрушко зазначають, що суб'єктом цього злочину є громадянин України, іноземець, особа без громадянства, які власноруч підняли Державний прапор України на річковому, морському судні або розпорядилися про вчинення таких дій за умови, що на момент вчинення злочину їм виповнилося 16 років і вони є осудними [20, с. 779; 25, с. 736]; 2) О.А. Чуваков, Д.І. Крупко запевняють, що суб'єкт цього злочину — фізична осудна особа з 16 років [21, с. 698]; 3) Л.В. Дорош переконує, що суб'єктом цього злочину є будь-яка особа, якій виповнилось 16 років [26, с. 708].

Аналіз поглядів на суб'єкт злочину, передбаченого ст. 339 КК свідчить, що найбільш повне його визначення міститься у судженнях В.І. Осадчого, С.С. Чернявського, П.П. Андрушка, які слід прийняти, але з уточненням «яким до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років».

Суб'єкт злочину незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340). Щодо суб'єкта злочину, передбаченого ст. 340 КК, існують такі судження: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський стверджують, що суб'єктом цього злочину можуть бути: будь-яка інша фізична осудна особа, яка вчинила злочин із застосуванням фізичного насильства і досягла на момент його вчинення 16-річного віку [20, с. 782]; 2) П.П. Андрушко заявляє, що «суб'єктом злочину, залежно від способу його вчинення, можуть бути або а) службові особи — представники влади чи особи, які обіймають на

підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих обов'язків, або б) будь-які громадяни, що досягли шістнадцятирічного віку, які перешкоджають проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій шляхом застосування до їх учасників фізичного насильства. Дії судді, який прийняв завідомо незаконне рішення про заборону проведення загальних зборів, мітингу, вуличного походу чи демонстрації, чи про заборону проведення їх у певний час чи у певному місці, за наявності підстав, мають кваліфікуватися за ст. 375» [25, с. 738].

Більш прийнятним, на наш погляд, є визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 340 КК, яке пропонують В.І. Осадчий та С.С. Чернявський, проте з певним уточненням, що «суб'єктом цього злочину може бути або службова особа, або фізична осудна, неслужбова чи приватна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років, яка вчинила цей злочин із застосуванням фізичного насильства».

Суб'єкт злочину захоплення державних або громадських будівель чи споруд (ст. 341КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 341 КК, в існуючих в публікаціях думки авторів збігаються і не мають відмінностей [20, с. 783; 21, с. 702; 26, с. 711; 22, с. 568; 25, с. 739]. Проте їх визначення є неповними, що викликає потребу запропонувати авторське визначення суб'єкта злочину у такому формулюванні: «Суб'єктом злочину захоплення державних або громадських будівель чи споруд може бути фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), яким до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років. Вчинення цього злочину службовою особою з використанням свого службового становища необхідно кваліфікувати за ст. 341 КК та статтею, яка містить ознаки службового злочину».

Суб'єкт злочину опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 342 КК, відсутні розходження у його визначеннях в існуючих публікаціях [20, с. 788; 21, с. 704; 22, с. 570; 25, с. 743]. Проте визначення суб'єкта цього злочину авторами надається неповно, що викликає необхідність у його повному формулюванні таким чином: «Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 342 КК, може бути фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років і яка вчинила дії, передбачені ст. 342 КК України».

Суб'єкт злочину втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби (ст. 343 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 343 КК, існують такі думки: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський наполягають на тому, що суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 343 КК, є фізична осудна особа, яка на момент вчинення злочину досягла 16 років (вчинення злочину службовою особою утворює кваліфікований

склад) [20, с. 791]; 2) О.А. Чуваков, Д.І. Крупко запевняють, що суб'єктом злочину визнається особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років, а за ч. 2 за ознакою «ті самі дії, вчинені службовою особою» — суб'єкт службова особа [21, с. 707–708]. Подібні погляди на суб'єкт цього злочину є і в інших авторів.

На наш погляд, визначення суб'єкта злочину в існуючих публікаціях є неповним і потребує належного формулювання: «Суб'єктом злочину, передбаченого частиною першою і другою статті 343 КК, за винятком ознаки «ті самі дії...вчинені службовою особою з використанням свого службового становища» можуть вчинятися фізичною осудною, приватною, неслужбовою особою (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років. Натомість вчинення цього злочину службовою особою з використанням свого службового становища свідчить про те, що суб'єктом у цьому випадку буде службова особа».

Суб'єкт злочину втручання у діяльність державного діяча (ст. 344 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ч. 1 ст. 344 КК, існують такі думки: 1) В.І. Осадчий і С.С. Чернявський стверджують, що суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 344 КК, є фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років, а за частиною другою цієї ж статті таким суб'єктом є службова особа [20, с. 793]; 2) такої ж думки дотримуються О.А. Чуваков і Д.І. Крупко [21, с. 709], Г.Є. Болдарь і О.О. Дудоров [22, с. 573], П.П. Андрушко [25, с. 749].

Аналіз цих поглядів свідчить, що їх автори пропонують неповне визначення суб'єкта цього злочину, тому пропонуємо таке авторське визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 344 КК: «Суб'єктом злочину втручання у діяльність державного діяча за ч. 1 ст. 344 КК може бути фізична осудна, неслужбова, приватна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави) якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років. За ч. 2 цієї статті суб'єктом злочину є службова особа, яка вчинила ті самі дії з використанням особою свого службового становища, тобто службова особа».

Суб'єкт злочину погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 345 КК, існують такі судження: 1) В.І. Осадчий і С.С. Чернявський, а також Л.В. Дорош і Н.О. Гуторова стверджують, що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа, якій на момент його вчинення в разі заподіяння середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень виповнилося 14 років, а в разі інших злочинних проявів, описаних у ст. 345 КК, — 16 років [20, с. 795; 24, с. 461]; 2) Г.Є. Болдарь, О.О. Дудоров заявляють, що «суб'єкт цього злочину — загальний». Проте відповідальність за всі види погроз (ч. 1 ст. 345 КК), а також за заподіяння побоїв і легких тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 345 КК) настає з 16 років. За вчинення злочину у вигляді спричинення середньої тяжкості тілесного ушкодження (ч. 2 ст. 345 КК) несе відповідальність особа, яка досягла 14-річного віку [22, с. 576].

Аналіз цих та інших подібних поглядів свідчить, що автори пропонують неповні визначення суб'єктів цих злочинів. Зазначене зумовлює нас запропонувати таке визначення злочину, передбаченого ст. 345 КК: «Суб'єктом злочину погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу може бути фізична осудна, неслужбова, приватна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), які заподіяли середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження та яким до моменту вчинення злочину виповнилося 14 років, а в разі інших злочинних проявів, описаних у ст. 345 КК, суб'єктом може бути також фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років».

Суб'єкт злочину погроза або насильство щодо журналіста (ст. 345-1 КК). Слід звернути увагу на те, що суб'єкт цього злочину за відповідними ознаками зі злочинном, передбаченим 345 КК, є ідентичним.

Суб'єкт злочину погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча (ст. 346 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 346 КК, є такі думки: 1) В.І. Осадчий і С.С. Чернявський наполягають, що суб'єктом цього злочину, в разі заподіяння потерпілому середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, є фізична осудна особа, яка на момент вчинення злочину досягла 14 років А за інші злочинні прояви, описані у ст. 346 КК, відповідальність настає з 16 років [20, с. 798]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуторова заявляють, що суб'єкт цього злочину будь-яка особа, якій виповнилося 16 років, а за заподіяння середньої тяжкості або тяжких тілесних ушкоджень — особа, яка досягла 16-річного віку [24, с. 461].

Аналіз цих поглядів на суб'єкт підтверджує їхню неповноту. Це дає можливість запропонувати авторське визначення суб'єкта цього злочину: «Суб'єктом злочину погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча в разі заподіяння потерпілому середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень є фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 14 років, а за інші злочинні прояви, описані в ст. 346 КК, відповідальність настає з 16 років».

Суб'єкт злочину умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ст. 347 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 348 КК, є такі судження: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський запевняють, що суб'єкт злочину (ч. 1 ст. 347 КК) — фізична осудна особа, якій на момент вчинення виповнилося 16 років, а в разі вчинення злочину із кваліфікованим складом (ч. 2 ст. 347 КК) — 14 років [20, с. 799]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуторова переконують, що суб'єкт цього злочину за ч. 1 ст. 347 КК будь-яка особа, якій виповнилося 16 років, а за ч. 2 — особа, яка досягла 14-річного віку [24, с. 461].

Зазначені вище визначення суб'єкта є поверховими (неповними). У нас є підстави запропонувати таке визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 347 КК: «Суб'єктом злочину умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу за ч. 1 ст. 347 КК може бути фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, громадянин іноземної дер-

жави, особа без громадянства), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років, а за ч. 2 ст. 347 КК може бути особа, якій виповнилося 14 років.

Суб'єкт злочину умисне знищення або пошкодження майна журналіста (ст. 347-1 КК). Суб'єкт цього злочину подібний до діяння, передбаченого ст. 347 КК.

Суб'єкт злочину посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК). З приводу суб'єкта цього злочину існують подібні погляди в юридичних джерелах, що такими є фізична осудна особа, яка на момент вчинення злочину досягла 14 років [20, с. 801; 24, с. 462; 22, с. 579; 25, с. 758]. Проте ці визначення потребують більш точного формулювання: «Суб'єктом злочину посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця може бути фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 14 років».

Суб'єкт злочину посягання на життя журналіста (ст. 348-1 КК) подібний до суб'єкта злочину передбаченого статтею 347-1 КК України.

Суб'єкт злочину захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 349 КК, є такі погляди: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський запевняють, що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа, яка на момент його вчинення досягла 14-річного віку [20, с. 802]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуторова запевняють, що суб'єкт цього злочину — будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку [24, с. 463].

Аналіз наведених поглядів на суб'єкт цього злочину свідчить, що автори другої точки зору помилково визначають вік кримінальної відповідальності, крім того, визначення суб'єкта цього злочину неповними. Ми пропонуємо таке визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 349 КК: «Суб'єктом злочину захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника може бути фізична осудна, неслужбова, приватна особа (громадянин України, громадянин іноземної держави, особа без громадянства), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 14 років».

Суб'єкт злочину захоплення журналіста як заручника (ст. 349-1 КК) є подібним до суб'єкта злочину, передбаченого ст. 349 КК України.

Суб'єкт злочину погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 350 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 350 КК, існують такі думки: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський заявляють, що за заподіяння середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень відповідальність настає у разі досягнення фізичною особою на момент вчинення злочину 14 років; за інший злочин прояви, зазначені у ст. 350 КК, — із 16 років [20, с. 804]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуторова стверджують, що суб'єкт злочину, передбаченого ч. 1 ст. 350 КК, а за ч. 2, при нанесенні побоїв або заподіяння легкого тілесного ушкодження є особа, якій виповнило-

ся 16 років, а за умисне заподіяння середньої тяжкості (також ч. 2 ст. 350 КК) чи тяжкого тілесного ушкодження (ч. 3 ст. 350 КК) — 14 років [24, с. 463–464].

Аналіз цих та інших точок зору на суб'єкт злочину, передбаченого ст. 350 КК, свідчить про їх поверховість. Це дає нам можливість запропонувати визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 350 КК: «Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 350 КК України (за винятком умисне заподіяння середньої тяжкості або тяжкого тілесного ушкодження), є фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років, а у випадку заподіяння середньої тяжкості або тяжких тілесних ушкоджень — 14 років».

Суб'єкт злочинів, передбачених статтями 351 та 351-1 КК України не викликає у його розумінні труднощів, оскільки він прямо називається в диспозиції цих статей як службова особа. Тому визначення суб'єктів цих злочинів можна зробити, посилаючись на його ознаки в чч. 3 та 4 ст. 18 КК України.

Суб'єкт злочину умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 352 КК). Щодо суб'єкта злочину, передбаченого ст. 352 КК, є такі погляди: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський запевняють, що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років (ч. 1 ст. 356 КК), а за наявності кваліфікуючих ознак злочину (ч. 2 ст. 352 КК) — 14 років; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуторова переконують, що суб'єкт цього злочину особа, яка досягла 16 років, а за ч. 2 ст. 352 КК — 14 років [24, с. 465]. Ці погляди є неповними, тому запропонуємо визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 352 КК: «Суб'єктом злочину умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок за ч. 1 ст. 352 КК є фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років, а за ч. 2 цієї ж статті — з 14 років».

Суб'єкт злочину самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи (ст. 353 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого ст. 353 КК, є такі судження: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський заявляють, що суб'єктом цього злочину є фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років; 2) О.А. Чуваков, Д.І. Крупко запевняють, що суб'єкт цього злочину — фізична осудна особа з 16 років; 3) Л.В. Дорош, Н.О. Гуторова переконані, що суб'єкт цього злочину — будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку [24, с. 466].

Аналіз свідчить про поверховість (неповноту) визначень. Ми пропонуємо таке визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 353 КК: «Суб'єктом злочину самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи є фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, громадянин іноземної держави, особа без громадянства), якій до вчинення злочину виповнилося 16 років».

Суб'єкт злочину підкуп працівника підприємства установи чи організації (ст. 354 КК). Стосовно суб'єкта злочину, передбаченого статтею 354 КК, існу-

ють такі погляди: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський заявляють, що а) суб'єкт злочину (чч. 1, 2 ст. 354 КК) — фізична осудна особа, якій на момент злочину виповнилося 16 років; б) суб'єкт злочину (ч. 3 і 4 ст. 354 КК) — фізичні осудні особи, які досягли 16 років і працюють на підприємствах, в установах, організаціях або на їх користь (такі особи вчиняють дії, які не тягнуть наслідки правового характеру) [20, с. 812—812]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуророва переконують, що суб'єкт злочину — загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16 років, а за чч. 3 та 4 ст. 354 КК суб'єкт злочину спеціальний — працівник підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особа, яка працює на користь підприємства чи організації, яка досягла 16 років [24, с. 473—474].

Аналіз точок зору свідчить, що ці визначення мають певні упущення, а тому потребують нового формулювання. Отже: «Суб'єктом злочину підкуп працівника підприємства установи чи організації є за чч. 1 та 2 ст. 354 КК є фізична осудна особа, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років, а за чч. 3 та 4 ст. 354 — фізична осудна особа, яка досягла 16 років і працює на підприємствах, в установах, організаціях або на їх користь».

Суб'єкт злочину примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань стаття 355 КК. Щодо суб'єкта злочину, передбаченого статтею 355 КК, існують такі думки: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський, а також Л.В. Дорош, Н.О. Гуророва запевняють, що суб'єкт цього злочину — фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років [20, с. 816; 24, с. 475]; 2) О.А. Чуваков, Д.І. Крупко заявляють, що суб'єктом цього злочину може бути як кредитор або його законний представник, так і будь-яка особа, яка діє в інтересах кредитора [21, с. 734]; 3) Г.Є. Болдарь, О.О. Дудоров переконують, що суб'єкт цього злочину загальний — фізична осудна особа, яка досягла 16 років [22, с. 599]; 3) П. П. Андрушко упевнений, що суб'єктом цього злочину є особа, яка досягла 16 років, це кредитор (див. ст. 151 ЦК), або цесіонарій, тобто особа, на користь якої первісний кредитор поступився своїм правом вимоги (стст. 197, 198 ЦК), будь-яка інша особа, яка примушує боржника виконати цивільно-правове зобов'язання, наприклад, законний представник (див. ст. 162 ЦК), або особа, яка з будь-яких інших мотивів діє в інтересах кредитора, зокрема, за плату примушує боржника виконати цивільно-правове зобов'язання перед кредитором. Суб'єктом цього злочину може бути і службова особа (дії службової особи мають вирішуватися за стст. 355 та 364 чи 365 КК) [25, с. 771].

На наш погляд, найбільш вдале визначення суб'єкта цього злочину запропоноване П. П. Андрушком.

Суб'єкт злочину самоуправство (ст. 356 КК). Стосовно суб'єкта цього злочину існують такі думки: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський упевнені, що суб'єкт злочину — фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років; 2) Г.Є. Болдарь, О.О. Дудоров переконують, що суб'єктом цього злочину може бути особа, яка досягла 16 років (службова особа, яка вчинила самоуправні дії, несе відповідальність за ст. 365 КК) [22, с. 602].

Аналіз цих та інших поглядів на суб'єкт потребує уточнення його визначення: «Суб'єктом злочину самоуправство може бути фізична осудна, неслужбова, приватна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років».

Суб'єкт злочину викрадення, привласнення, вимагання документів, штамів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК). Стосовно суб'єкта цього злочину існують такі судження: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський суб'єктом злочину (частини 1, 2 ст. 357 КК) визнають фізичну особу, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років або службова особа (у разі заволодіння нею офіційними документами, штампами або печатками шляхом зловживання своїм службовим становищем), а за ч. 3 ст. 357 КК — суб'єкт злочину фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років [20, с. 819–820]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуророва стверджують, що суб'єктом злочину — фізична осудна особа, яка досягла 16 років [24, с. 467].

Аналіз наведених нами точок зору зобов'язує нас запропонувати визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 358 КК, в такому формулюванні: «Суб'єктом злочину, передбаченого чч. 1, 2 та 3 ст. 357 КК, може бути фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років, а якщо злочин вчинено шляхом зловживання службовим становищем, то таким суб'єктом може бути службова особа».

Суб'єкт злочину підроблення документів, штамів і бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штамів (ст. 358 КК). З приводу суб'єкта злочину, передбаченого ст. 358 КК, існують такі думки: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський зазначають, що «суб'єкт злочину, відповідальність за вчинення якого передбачена ч. 1 ст. 358 КК, — фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років. Суб'єкт злочину, вчинення якого тягне відповідальність за ч. 2 ст. 358 КК, — спеціальний, а саме, перелічені у цій нормі особи. Зокрема, до цього переліку включено працівника юридичної особи будь-якої форми власності, який не є службовою особою (юридична особа — організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку). У разі підробки документа службовою особою має місце службове (ст. 366 КК). Приватний підприємець — громадянин, який самостійно ініціативно, систематично, на власний ризик веде на основі приватної власності господарську діяльність з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Аудитор — громадянин України, який має кваліфікаційний сертифікат про право на заняття аудиторською діяльністю на території України. Аудиторською... Експерт — особа, яка має необхідні знання для дачі висновку з досліджуваних питань... Оцінювач — громадянин України, іноземець, особа без громадянства, які склали кваліфікаційний іспит та одержали кваліфікаційне свідоцтво оцінювача... Адвокат — фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах і в порядку, закріплених чинним законодавством... Інша особа, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, — це, наприклад, спеціаліст, якого залучають для надан-

ня консультацій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Усі перелічені особи мають бути осудними та на момент вчинення злочину — 16-ть років... Суб'єкт використання завідомо підробленого документа — фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років» [20, с. 823–824]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуророва заявляють, що «суб'єкт цього злочину — фізична, осудна особа, яка досягла 16 років. Особа, яка виготовила підроблений документ і потім його використала, підлягає відповідальності лише за підроблення документа за ч. 1 ст. 358 КК. Службова особа за службове підроблення підлягає відповідальності за ст. 366 КК. Частиною 2 ст. 358 КК встановлює відповідальність за складання чи видачу працівнику юридичні особи будь-якої форми власності, який не є службовою особою, приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом або іншою особою, яка здійснила професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг...» [24, с. 469–470]; 3) Г.Є. Болдарь, О.О. Дудоров запевняють, що «суб'єкт злочину, передбаченого ч. 1 ст. 358 КК, — загальний. Суб'єкт злочину, передбаченого ч. 2 ст. 358 КК, є спеціальним — це працівник юридичної особи будь-якої форми власності, який водночас не повинен бути службовою особою, а так само приватним підприємцем, аудитором, оцінювачем, адвокатом або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Під працівником юридичної особи треба розуміти фізичну особу, яка безпосередньо власною працею виконує в юридичній особі трудову функцію згідно з укладеним роботодавцем трудовим договором. Якщо офіційний документ підроблюється працівником не юридичної особи, а фізичної особи-підприємця, вчинене за наявності підстав має кваліфікуватися за ч. 1 ст. 358 КК» [22, с. 591].

Аналіз існуючих точок зору свідчить, що Л.В. Дорош, Н.О. Гуророва, Г.Є. Болдарь, О.О. Дудоров неточно відображають суб'єкт злочину за ч. 2 ст. 358 КК, який достатньо є зрозумілим з описання об'єктивної сторони цього злочину за ознаками об'єктивної сторони дій, передбачених ч. 2 ст. 358 КК. Автор підтримує позицію стосовно суб'єкта злочину, запропоновану В.І. Осадчим і С.С. Чернявським.

Суб'єкт злочину незаконні придбання або збут спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також незаконне їх використання (ст. 359 КК). Щодо суб'єкта цього злочину існують наступні судження: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський стверджують, що суб'єктом цього злочину є «фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років. Незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації службовою особою з використанням свого службового становища тягне додаткову кваліфікацію за ст. 364 чи ст. 365 КК» [20, с. 826]; 2) Л.В. Дорош, Н.О. Гуророва переконують, що суб'єкт цього злочину фізична осудна особа, яка досягла 16 років (вчинення таких дій службовою особою з використанням службового становища мають кваліфікуватися за сукупністю злочинів, передбачених ст. 359 КК і статтями, що передбачають відповідальність за злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності з надання публічних послуг» [24, с. 471].

Аналіз цих точок зору на суб'єкт злочину, передбаченого ст. 359 КК, викликає необхідність нашого формулювання визначення суб'єкта цього злочину: «Суб'єктом злочину незаконні придбання або збут спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також незаконне їх використання є фізична осудна, приватна, неслужбова особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років».

Суб'єкт злочину умисне пошкодження ліній зв'язку (ст. 360 КК). Стосовно суб'єкта цього злочину існують такі судження: 1) В.І. Осадчий, С.С. Чернявський, а також Л.В. Дорош і Н.О. Гуророва заявляють, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років [20, с. 828; 24, с. 472]; 2) Г.Є. Болдарь, О.О. Дудоров переконують, що суб'єкт цього злочину — загальний [24, с. 594]. Зазначені судження потребують нового формулювання визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 360 КК: «Суб'єктом злочину умисне пошкодження ліній зв'язку є фізична осудна, неслужбова, приватна особа (громадянин України, особа без громадянства, громадянин іноземної держави), якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років». Положення суб'єктів цих злочинів певною мірою знайшли своє відображення і в зарубіжному кримінальному законодавстві [27; 28; 29; 30; 31].

Висновки. На підставі проведеного нами дослідження можна зробити такі висновки: 1) автори публікацій, що стосуються суб'єкта злочинів, передбачених розділом XV Особливої частини КК України, необгрунтовано використовують для позначення суб'єктів цих злочинів терміни «загальний суб'єкт», «будь-які особи», «особа, якій виповнилось 16 років або 18 років», та не конкретизують суб'єкти цих злочинів; 2) автори не конкретизують суб'єктів злочинів щодо класифікації злочинів та їх види; 3) таке становище призводить до визначення суб'єктів цих злочинів, які створюють лише труднощі для правозастосовних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абдуразаков С.А., Ахмедов Г.А.* Субъект преступления по Уголовному кодексу Узбекской ССР / С.А. Абдуразаков, Г.А. Ахмедов // Вопросы совершенствования законодательства Узбекской ССР ; [ред. кол. Г.А. Ахмедов и др.]. — Ташкент : Фан, 1970. — С. 137—147.
2. *Ахмедов Г.А., Миренский Б.А.* О соотношении криминологических и уголовно-правовых категорий. Личность преступника и субъект преступления / Г.А. Ахмедов, Б.А. Миренский // Общественные науки в Узбекистане. — 1975. — № 10. — С. 23—28.
3. *Боровых Л.В.* Проблемы возраста в механизме уголовно-правового регулирования: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.08. — уголовное право и криминология; уголовно-исправительное право / Л.В. Боровых — М., 1974. — 39 с.
4. *Бородин С.В., Носков Н.А.* К вопросу совершенствования законодательства об уголовной ответственности несовершеннолетних / С.В. Бородин, Н.А. Носков // Современные тенденции развития уголовной политики и уголовного законодательства. — М. : Юрид. лит., 1994. — С. 57—59.
5. *Владимиров В.А., Левицкий Г.А.* Субъект преступления по советскому уголовному праву. Лекция / В.А. Владимиров, Г.А. Левицкий — М. : ВШ МООП РСФСР, 1964. — 59 с.

6. *Наумов А.В.* Предприятия на скамье подсудимых / А.В. Наумов // Сов. юстиция. — 1992. — № 17—18. — С. 3—4.
7. *Орлов В.С.* Субъект преступления по советскому уголовному праву / В.С. Орлов — М.: Госюриздат, 1958. — 260 с.
8. *Орымбаев Р.* Специальный субъект преступления / Р. Орымбаев. — Алмата : Изд-во Алма-атинского ун-та, 1977. — 153 с.
9. *Павлов В.Г.* Субъект преступления / В.Г. Павлов. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 318 с.
10. *Розенко В.І., Матвійчук В.К.* Суб'єкт злочину / В.І. Розенко, В.К. Матвійчук. — К. : Академія МВС, 1984. — 36 с.
11. *Светлов А.Я.* Ответственность за должностные преступления / А.Я. Светлов — К. : Наукова думка, 1978. — 304 с.
12. *Протченко Б.А.* Невменяемость в советском уголовном праве / Б.А. Протченко // Правоведение, 1987. — С. 82—84.
13. *Тацій В.Я.* Суб'єкт злочину / В.Я. Тацій // Кримінальне право України. Загальна частина : Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — Київ—Харків : Юрінком Інтер—Право, 2001. — С. 130—141.
14. Уголовное право УССР. Особенная часть : Учебник / М.И. Бажанов, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, и др. ; под. ред. М.И. Бажанова и др. — К. : Вища школа, 1989. — 455 с.
15. *Устименко В.В.* Специальный субъект преступления (понятия и виды): Учебное пособие / В.В. Устименко. — Харьков : Харьковский юрид. институт, 1989. — 104 с.
16. *Шевченко Я.Н.* Правовое регулирование ответственности несовершеннолетних / Я. Н. Шевченко — К. : Наукова думка, 1976. — 189 с.
17. Полный курс уголовного права: В 5 т./ Под ред. докт. юр. наук, проф., заслуженного деятеля наук РФ А.И. Коробеева Т. 1: Преступление и наказание. — СПб : Юридический центр Пресс, 2008. — 1133 с.
18. Кримінальний кодекс України від 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131.
19. *Брайнин Я.М.* Уголовная ответственность и ее основание в советском уголовном праве / Я.М. Брайнин. — М. : Госюриздат, 1963. — 281 с.
20. *Осадчий В.І., Чернявський С.С.* Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів / В.І. Осадчий, С.С. Чернявський // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. — К. : Юрінком Інтер, 2016. — С. 777—892.
21. *Чуваков О.А., Крупко Д.И.* Преступления против авторитета органов государственной власти, органов местного самоуправления и объединений граждан / М.М. Панько // Уголовный кодекс Украины. Комментарий: Под редакцией Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. — Харьков, ООО «Одиссей», 2001. — С. 696—744.
22. *Болдарь Г.Э., Дудоров О.О.* Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян / Г.Э. Болдарь, О.О. Дудоров // Кримінальне право (Особлива частина) : підручник ; за ред. О.О. Дудорова, Э.О. Письменського. — [2-ге вид]. — К. : «В.Д. Декор», 2013. — С. 560—601.
23. *Брич Л.П., Мельник М.І.* Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян / Л.П. Брич, М.І. Мельник // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України; за ред.

М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 9-те вид. переробл. та допов.; — К. : Юридична думка, 2012. — С. 982—1031.

24. *Дорош Л.В., Гуторова Н.О.* Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян / Л.В. Дорош, Н.О. Гуторова // Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. — 5-те вид. переробл. і допов. — Х. : Право, 2015, — С. 449 — 477.

25. *Андрушко П.П.* Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян / П.П. Андрушко // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України; за ред. С.С. Яценка. — К. : А.С.К., 2002. — С. 395—520.

26. *Дорош Л.В.* Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян / Л.В. Дорош // Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2т. Т.2. Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютгін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. — Х. : Право, 2013. — С. 704—766.

27. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and Dj, prof. N.F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov and candidate of law E. A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. — St. Petersburg : “Yundichesky Centei Press”, 2001. — 234 p.

28. The Bulgarian Penal Code / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 298p.

29. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366p.

30. THE JAPANESE PENAL CODE / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 226p.

31. Criminal Legislation of Norway / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn. V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366p.

REFERENCES

1. *Abdurazakov S.A., Ahmedov G.A.* Subekt prestuplenija po Ugolovnomu kodeksu Uzbekskoj SSR / S.A. Abdurazakov, G.A. Ahmedov // Voprosy sovershenstvovanija zakonodatel'stva Uzbekskoj SSR; [red. kol. G.A. Ahmedov i dr.]. — Tashkent : Fan, 1970. — S. 137—147.

2. *Ahmedov G.A., Mirenskij B.A.* O sootnoshenii kriminologicheskikh i ugolovno-pravovyh kategorij. Lichnost' prestupnika i subekt prestuplenija/ G.A. Ahmedov, B.A. Mirenskij // Obshhestvennye nauki v Uzbekistane. — 1975. — № 10. — S. 23—28.

3. *Borovyh L.V.* Problemy vozrasta v mehanizme ugolovno-pravovogo regulirovanija: Avtoref. dis. ... dokt. jurid. nauk : spec. 12.00.08. — ugolovnoe pravo i kriminologija; ugolovno-ispravitel'noe pravo / L.V. Borovyh — M., 1974. — 39 s.

4. *Borodin S.V., Noskov N.A.* K voprosu sovershenstvovanija zakonodatel'stva ob ugolovnoj otvetstvennosti nesovershennoletnih / S.V. Borodin, N.A. Noskov // Sovremennye tendencii razvitija ugolovnoj politiki i ugolovnogo zakonodatel'stva. — M. : Jurid. lit., 1994. — S. 57—59.

5. *Vladimirov V.A., Levickij G.A.* Subekt prestuplenija po sovetському ugovornomu pravu. Lekcija / V.A. Vladimirov, G.A. Levickij — M. : VSh MOOP RSFSR, 1964. — 59 s.
6. *Naumov A.V.* Predpriyatija na skam'e podsudimyh / A.V. Naumov // Sov. justicija. — 1992. — № 17–18. — S. 3–4.
7. *Orlov V.S.* Subekt prestuplenija po sovetському ugovornomu pravu / V.S. Orlov — M. : Gosjurizdat, 1958. — 260 s.
8. *Orymbaev R.* Special'nyj subekt prestuplenija / R. Orymbaev. — Alma-Ata : Izdvo Alma-atinskogo un-ta, 1977. — 153 s.
9. *Pavlov V.G.* Subekt prestuplenija / V.G. Pavlov. — SPb. : Juridicheskij centr Press, 2001. — 318 s.
10. *Rozenko V.I., Matviichuk V.K.* Subiekt zlochynu / V.I. Rozenko, V.K. Matviichuk. — K. : Akademiia MVS, 1984. — 36 s.
11. *Svetlov A.Ja.* Otvetstvennost' za dolzhnostnye prestuplenija / A.Ja. Svetlov — K. : Naukova dumka, 1978. — 304 s.
12. *Protchenko B.A.* Nevmenjaemost' v sovetському ugovornom prave / B.A. Protschenko // Pravovedenie, 1987. — S. 82–84.
13. *Tatsii V.Ya.* Subiekt zlochynu / V.Ya. Tatsii // Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: Pidruchnyk dlja studentiv yuryd. spets, vyshch.zakladiv osvity / M.I. Bazhanov, Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in.; za red. profesoriv M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ya. Tatsiia. — Kyiv—Kharkiv : Yuryнком Inter—Pravo, 2001. — S. 130–141.
14. *Ugovolnoe pravo USSR. Osobennaja chast' : Uchebnik / M.I. Bazhanov, V.V. Stashis, V.Ja. Tacij, i dr.; pod. red. M.I. Bazhanova i dr.* — K. : Vyshcha shkola, 1989. — 455 s.
15. *Ustimenko V.V.* Special'nyj subekt prestuplenija (ponjatija i vidy): Uchebnoe posobie / V.V. Ustimenko. — Har'kov : Har'kovskij jurid. institut, 1989. — 104 s.
16. *Shevchenko Ja.N.* Pravovoe regulirovanie otvetstvennosti nesovershennoletnih / Ja.N. Shevchenko — K. : Naukova dumka, 1976. — 189 s.
17. *Polnyj kurs ugovornogo prava: V 5 t./ Pod red. dokt. jur. nauk, prof., zasluzhennogo dejatelja nauk RF A.I. Korobeeva T. 1: Prestuplenie i nakazanie.* — SPb : Juridicheskij centr Press, 2008. — 1133 s.
18. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 2001 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* — 2001. — № 25–26. — St. 131.
19. *Brajnin Ja.M.* Ugolovnaja otvetstvennost' i ee osnovanie v sovetському ugovornom prave / Ja.M. Brajnin. — M. : Gosjurizdat, 1963. — 281 s.
20. *Osadchyi V.I., Cherniavskiy S.S.* Zlochyny proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia, obiednan hromadian ta zlochyny proty zhurnalistiv / V.I. Osadchyi, S.S. Cherniavskiy // Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. / D.S. Azarov, V.K. Hryshchuk, A.V. Savchenko [ta in.]; za zah. red. O.M. Dzhuzhi, A.V. Savchenka, V.V. Cherneia. — K. : Yurinkom Inter, 2016. — S. 777–892.
21. *Chuvakov O.A., Krupko D.I.* Prestuplenija protiv avtoriteta organov gosudarstvennoj vlasti, organov mestnogo samoupravlenija i obedinenij grazhdan / M.M. Pan'ko // Ugolovnyj kodeks Ukrainy. Kommentarij: Pod redakciej Ju.A. Karmazina i E.L. Strel'cova. — Har'kov, OOO «Odisej», 2001. — S. 696–744.
22. *Boldar H.Ye., Dudorov O.O.* Zlochyny proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta obiednan hromadian / H.Ye. Boldar, O.O. Dudorov // Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna) : pidruchnyk ; za red. O.O. Dudorova, Ye.O. Pysmenskoho. — [2-he vydy]. — K. : «V. D. Dekor», 2013. — S. 560–601.
23. *Brych L.P., Melnyk M.I.* Zlochyny proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta obiednan hromadian / L.P. Brych, M.I. Melnyk //

Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy; za red. M.I. Melnyka, M.I. Khavroniuka. — 9-te vyd. pererobl. ta dopov.; — K. : Yurydychna dumka, 2012. — S. 982—1031.

24. *Dorosh L.V., Hutorova N.O.* Zlochyny proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta obiednan hromadian / L.V. Dorosh, N.O. Hutorova // Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: pidruchnyk / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in.; za red. prof. V.Ya. Tatsiia, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. — 5-te vyd. pererobl. i dopov. — Kh. : Pravo, 2015, — S. 449—477.

25. *Andrushko P.P.* Zlochyny proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta obiednan hromadian / P.P. Andrushko // Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy; za red. S.S. Yatsenka. — K. : A.S.K., 2002. — S. 395—520.

26. *Dorosh L.V.* Zlochyny proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ta obiednan hromadian / L.V. Dorosh // Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar : u 2t. T.2. Osoblyva chastyna / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiuthin ta in.; za zah. red. V.Ya. Tatsiia, V.P. Pshonky, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. — Kh. : Pravo, 2013. — S. 704—766.

27. *The Polish Penal Code* / edited by candidate of law, assistant professor A.I. Lukashov, and Dj, prof. N.F. Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A. I. Lukashov and candidate of law E. A. Sarkisova, translated from Polish by D.A. Barilovitch. — St. Petersburg : “Yundichesky Centei Press”, 2001. — 234 p.

28. *The Bulgarian Penal Code* / edited by candidate of Law, assistant professor A.I. Lukashov; introduction by Y.I. Aidarov. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2001. — 298 p.

29. *The Swiss Penal Code* / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

30. *THE JAPANESE PENAL CODE* / Edited and introduction by Doctor of Law, prof. A.I. Korobeev. — St Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 226 p.

31. *Criminal Legislation of Norway* / Edited and introductory article by Doctor of Law, professor Yn.V. Golik; translated from Norwegian A.V. Zhmenya. — St. Petersburg : “Yuridichesky Center — Press”, 2002. — 366 p.

Харь І.О. Суб'єкт злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і злочини проти журналістів

У статті проведено дослідження суб'єктів злочину проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян і злочини проти журналістів. Автор здійснила дослідження теоретичних положень суб'єктів злочинів і суб'єктів діянь, передбачених статтями 338—360 КК України. Запропоновані авторські визначення суб'єктів зазначених злочинів.

Ключові слова: суб'єкти злочинів проти авторитету органів державної влади, суб'єкти злочинів проти авторитету органів місцевого самоврядування, суб'єкти злочинів проти авторитету об'єднань громадян, суб'єкт злочинів проти журналістів.

Харь И.А. Субъект преступлений против авторитета органов государственной власти, органов местного самоуправления, объединений граждан и преступления против журналистов

В статье проведено исследование субъектов преступления против авторитета органов государственной власти, органов местного самоуправления, объединений

граждан и преступления против журналистов. Автор провела исследование теоретических положений субъектов преступлений и субъектов деяний, предусмотренных статьями 338–360 УК Украины. Предложены авторские определения субъектов указанных преступлений.

Ключевые слова: субъекты преступлений против авторитета органов государственной власти, субъекты преступлений против авторитета органов местного самоуправления, субъекты преступлений против авторитета объединений граждан, субъект преступлений против журналистов.

Khar I. Subject of Crimes against the Authority of Government Bodies, Local Self-government Bodies, and Associations of Citizens and Crimes against Journalists

The article deals with the matter of a subject of crimes against the authority of government bodies, local self-government bodies, and associations of citizens and crimes against journalists. The author provides the research of the theoretical provisions of a subject of a crime in general and of a subject of criminal acts provided for by the Articles 338–360 of the Criminal Code of Ukraine. The author's definition of a subject of the mentioned crimes is formulated.

Keywords: Subject of Crimes against the Authority of Government Bodies; Subject of Crimes against the Authority of Local Self-government Bodies; Subject of Crimes against the Authority of Associations of Citizens; Subject of Crimes against Journalists

Стаття надійшла до редакції 14.04.2017.